

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب (صفحات ۳۵ تا ۶۲)

DOR:20.1001.1.17358663.1399.15.1.2.3

نوع مقاله: پژوهشی

مرتضی مقتدائی^۱ * دکتر صادق زیباکلام^۲

پدیرش: ۹۸/۰۱/۱۸

دریافت: ۹۸/۱۲/۱۰

چکیده

ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته که محصول جهانی‌شدن و انقلاب ارتباطات و اطلاعات هستند، نقش قابل‌توجهی در به چالش کشیدن ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر جمهوری اسلامی ایران دارند. سرعت این تحولات به گونه‌ای است که زندگی، رشد و بلوغ جوانان را تحت تأثیر قرار داده و با اختلال در امر جامعه‌پذیری نسل جوان؛ علاوه بر اینکه جوانان را از اهداف انقلاب اسلامی از جمله حرکت به سوی آرمان تمدن نوین اسلامی دور می‌کند، سبب بروز شکاف بین نسل‌ها شده است. این مقاله با استفاده از «تئوری تناقض پرورش اجتماعی اولیه و ثانویه برگر و لاکمن و نظریه کارکردگرایی تالکوت پارسونز» به روش توصیفی-تحلیلی، با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب به بررسی تأثیر انقلاب ارتباطات و اطلاعات بر تعاملات بین نسل‌ها در ایران پرداخته است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که انقلاب ارتباطات و اطلاعات و متعاقب آن ظهور ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و سریع مانند اینترنت، ماهواره و شبکه‌های اجتماعی مجازی از طریق کاهش نقش نهادهایی مانند خانواده و مدرسه، در امر جامعه‌پذیری اختلال وارد نموده و انتقال ارزش‌ها، آموزه‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی را از نسلی به نسل دیگر با چالش روبرو می‌کنند. نتیجه تحقیق بیانگر تأثیر ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و سریع در ایجاد شکاف بین نسل‌ها در ایران می‌باشد.

واژگان کلیدی: انقلاب ارتباطات و اطلاعات، ایران، بیانیه گام دوم، شکاف نسلی، فضای مجازی.

۱. گروه معارف اسلامی، واحد اهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اهر، ایران. morteza_mog86@yahoo.com

۲. استاد گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) Szibakalam@ut.ac.ir

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

بیان مسئله

از جمله تحولات مهم در دنیای مدرن، انقلاب اطلاعات و ارتباطات می‌باشد. ظهور ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و سریع، تغییر در ملاک مفاهیم، تغییر سبک زندگی، تجربه فرایند جدیدی از جامعه‌پذیری و افزایش سرعت تحولات از جمله پیامدهای انقلاب اطلاعات و ارتباطات هستند. در چنین فضایی، نسل جدید بیش از آنکه اجتماعی شوند، فردی شده و در عالم اینترنت و شبکه‌های مجازی به سیر می‌پردازند؛ از این رو باید گفت: فردی شدن از خصلت وضعیت جدید است و این امر جامعه‌پذیری را دچار مشکل می‌کند (فیرحی، ۱۳۸۲: ۷۸-۸۹). سایت‌های متنوع اینترنتی، تجربه‌هایی از فرهنگ مسلط را عرضه نموده و چشم‌اندازها و منظرهای جامعه ایرانی را به شدت تحت تأثیر فرآورده‌های خود قرار داده و نظام دانایی و نظام صدقی مسلط آنان را خدشه‌دار کرده‌اند (تاجیک، ۱۳۸۷: ۷۹-۸۰).

رشد تحولات فناوری، به‌ویژه سرعت و افزایش گردش اطلاعات و گسترش وسایل ارتباط جمعی، موجب همگرایی فرهنگی و تشابه الگوی مصرف شده و در کم‌رنج کردن مرزها، شکل‌گیری فرهنگ‌های فراملی و فرامحلی بسیار مؤثرند. کیم اومائه گفته است ما اکنون در جهانی بدون مرز زندگی می‌کنیم که در آن دولت ملی به‌صورت افسانه درآمده است و سیاست‌مداران هر نوع قدرت مؤثری را از دست داده‌اند (شرف‌الدین و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۵۰)؛ لذا در عصر جهانی شدن، تسلط رسانه‌های جهانی بر اشکال محلی سنتی تولید و انتشار فرهنگ‌ها، دلیلی بر تضعیف قابلیت دولت‌ها در تنظیم سیاست‌های فرهنگی ملی است. اندیشه‌ها به‌طور مستقیم از طریق ماهواره، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی دیگر و به‌طور غیرمستقیم توسط شرکت‌های چند ملیتی، وارد مرزهای دولت-ملت گردیده و کنترل فرهنگی را برای دولت دشوار می‌کنند (صالحی امیری و عظیمی دولت‌آبادی، ۱۳۸۷: ۸۶-۸۲).

با تغییر ساختار اجتماعی و فرهنگی جامعه ایران به دلیل سیر در مسیر گذر از جامعه سنتی به مدرن و توسعه استفاده از تکنولوژی‌های ارتباطی نظیر اینترنت، ماهواره و شبکه‌های اجتماعی، زمینه‌های مساعد برای تفاوت و به اعتقاد برخی، تعارض در نظام ارزش‌های جوانان با بزرگسالان به‌وجود آمده است. به‌طوری‌که روابط میان نسل‌ها، تحت تأثیر شرایط جدید اجتماعی- فرهنگی قرار گرفته است. این عوامل در کنار عواملی

دیگر مانند تفاوت در ارزش‌ها و انتظارات و زمینه‌های اولیه اجتماعی شدن والدین و فرزندان باعث گردیده که نسل جوان کنونی و امروزی، حاضر به پذیرش اقتدارگرایی گروه‌های اجتماعی و والدین و نیز ارزش‌ها، الگوها و قواعد رفتاری آن‌ها نشود. حاصل این فرآیند باعث به‌وجود آمدن پدیده‌ای می‌باشد که از آن به‌عنوان شکاف نسلی تعبیر می‌شود (احمدی و حامد، ۱۳۹۰: ۱۸۶). به عبارت دیگر، ابزارهای رسانه‌ای و شبکه‌های اجتماعی نوین، ضمن تغییر گروه‌های مرجع سنتی از طریق نهادهای جامعه‌پذیر جدید، کالاهای فرهنگی خود را به‌سهولت در اختیار نسل جوان قرار می‌دهد، در نتیجه سبب خروج انحصار جامعه‌پذیری از دست نهادهای بومی و ملی گردیده، تربیت افراد را تحت تأثیر مراکز و نهادهایی خارج از نفوذ و کنترل مرزهای ملی - عقیدتی قرار داده، ارزش‌ها، نگرش‌ها، رفتارها و هنجارهای نسل جوان را دچار تغییر کرده و باعث پیدایش شکاف بین نسل‌ها می‌شود.

در این میان، با عنایت به تأثیر ابزارهای رسانه‌ای سریع و پیشرفته در ایجاد شکاف بین نسل‌ها، بایستی بررسی تأثیر جهانی شدن و انقلاب ارتباطات و اطلاعات بر شکاف بین نسل‌ها مورد توجه جدی قرار گیرد؛ چراکه نسل سوم که بیشترین کاربران در فضای مجازی هستند، بیش از نسل‌های دیگر در معرض آثار ناشی از شبکه‌های اجتماعی مجازی هستند. شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث تغییرات اساسی در نهادهای هویت‌ساز شده و عوامل معنا‌ساز هویتی را دستخوش تغییر نموده و تعادل اجتماعی را متاثر نموده است (معمار و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۵۵). همچنین شکاف نسلی همراه با شکاف‌های دیگر اجتماعی و سیاسی یکی از موانع اصلی توسعه سیاسی و اجتماعی ایران نیز محسوب می‌گردد و ما را از اهداف انقلاب اسلامی و اهدافی از قبیل خودسازی و تمدن‌سازی که در بیانیه گام دوم انقلاب توسط مقام معظم رهبری ترسیم شده دور می‌نماید. ضرورتی که موجب می‌شود این تحقیق انجام گیرد توجه به بیانیه گام دوم انقلاب توسط مقام معظم رهبری می‌باشد. ایشان در توصیه دوم به جوانان ایران اذعان می‌دارند که ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانون‌های ضد‌معنویت و ضد‌اخلاق نهاده است؛ طوری که هم اکنون تهاجم روزافزون دشمنان به دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان با بهره‌گیری از این ابزارها را می‌بینیم. از سوی دیگر ایشان وظیفه نسل آینده را حراست از انقلاب اسلامی، حرکت به سمت آرمان تمدن

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی برمی‌شمارند. در این میان، ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته به‌عنوان یک خطر بالفعل و بالقوه برای ممانعت از تحقق اهداف و آرمان‌های انقلاب و مصرح در بیانیه گام دوم انقلاب همواره در تلاش مضاعفند تا جامعه‌پذیری نسل جوان ایرانی در چارچوب ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگ جهانی صورت پذیرد. با این اوصاف جامعه‌پذیری نسل جدید بایستی در چارچوب ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی و امامین انقلاب صورت پذیرد تا نسل جوان بتواند بار سنگین مسئولیت‌هایی را که مقام معظم رهبری در گام دوم انقلاب تصریح فرموده‌اند به دوش کشد و در فرایند انتقال ارزش‌ها و هنجارهای جامعه اسلامی به این نسل خلی وارد نشود؛ لذا با مطالعه و بررسی نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته مانند شبکه‌های ماهواره‌ای و شبکه‌های اجتماعی بر شکاف نسل‌ها، این امکان در اختیار سیاستگذاران (دولتی و غیردولتی) به‌ویژه سیاستگذاران حوزه‌های فرهنگی قرار می‌گیرد که بتوانند برای مدیریت شکاف بین نسل‌ها و در نهایت انتقال صحیح ارزش‌ها و هنجارهای انقلاب اسلامی به‌درستی، آگاهانه و در چارچوب واقعیت‌ها سیاستگذاری نمایند، بنابراین نظر به اهمیت و ضرورت تحقیق، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این پرسش است که: «انقلاب ارتباطات و اطلاعات و متعاقب آن ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر چگونه و چه تأثیری بر تعاملات نسلی در جمهوری اسلامی ایران دارند؟»

۱- ادبیات پژوهش

۱-۱- ادبیات تجربی

آزادارمکی (۱۳۹۲) با بررسی تغییرات خانواده در ایران، معتقد است که جوانان به‌لحاظ نحوه گذراندن اوقات فراغت، دوست‌یابی، علایق و نیازها و توجه به زندگی خانوادگی با نسل‌های قبلی متفاوتند. ساروخانی (۱۳۹۱)، به نقش بی‌بدیل رسانه‌ها در جهان امروز اشاره دارد و می‌نویسد: در نتیجه انقلاب در ارتباطات؛ جهان رسانه‌ای، جهانی بی‌همتا در تاریخ انسان‌هاست. در چنین جهانی ارزش‌ها هر روز، روز تازه‌ای دارند؛ یعنی رسانه‌های جمعی بُردی گسترده دارند، به اعماق توده‌ها راه می‌یابند؛ لذا وسعت رسانه‌ها موجبات بروز تبعات بسیاری را فراهم می‌آورند و نهادهای سنتی جامعه، ابعاد تازه‌ای می‌یابند. قادری (۱۳۸۲)، مدرنیته و تحولات سریع اقتصادی، اجتماعی، فرایند جهانی شدن، تغییرات

جمعیتی، تأثیر نخبگان و انقلاب اسلامی از یک سو و عدم پاسخگویی مناسب نظام سیاسی، اجتماعی کشور به این تحولات را از طرف دیگر، از جمله عوامل به وجود آورنده شکاف نسل‌ها در ایران می‌داند. مصطفوی و قادیان (۱۳۹۶)، در پاسخ به این پرسش که چه رابطه‌ای بین تماشای شبکه‌های ماهواره‌ای و سبک زندگی جوانان شهر بابل‌س و وجود دارد؟ نتیجه می‌گیرند که با توجه به برتری تلگرام نسبت به شبکه‌های اجتماعی دیگر، عضویت در این شبکه اجتماعی، آسیب‌هایی برای کاربران خود ایجاد می‌کند که یکی از آن‌ها ایجاد شکاف بین نسل‌هاست. دانش و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق خود به این نتیجه رسیده‌اند که گرایش جوانان به ارزش‌های مدرن و احساس بحران هویت ناشی از جدا افتادگی جوانان از نسل‌های پیشین به مرور افزایش یافته است و شکاف نسلی در حال گسترش است. فتحی و مطلق (۱۳۹۰) در تحقیقی با هدف مطالعه مفهوم و گونه‌شناسی نسل‌ها و نقش فناوری‌های ارتباطی نوین در فاصله نسل‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که جهانی شدن، گسترش شهرنشینی و ظهور تکنولوژی‌های جدید اطلاعات و ارتباطات، نسل جدید را با دنیای جدید روبرو نموده و ارزش‌ها، هنجارها و فرهنگ او را دچار تغییر و تحول می‌نماید. احمدی و حامد (۱۳۹۰)، در تحقیق خود به این نتیجه رسیده‌اند که روابط میان نسل‌ها، در نتیجه جهانی شدن تحت تأثیر شرایط جدید اجتماعی - فرهنگی قرار گرفته است و نسل جوان کنونی، حاضر به پذیرش اقتدارگرایی گروه‌های اجتماعی و والدین و نیز ارزش‌ها، الگوها و قواعد رفتاری آن‌ها نمی‌شود. حاصل این فرآیند باعث به وجود آمدن پدیده‌ای می‌شود که از آن به عنوان شکاف نسلی تعبیر می‌شود. رازقی و همکاران (۱۳۹۷) نیز با هدف پاسخ به این پرسش که تجربه حضور کنشگران مجازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی چگونه است؟ به این نتیجه رسیده‌اند که استفاده و عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی، سبب پیدایی شکاف‌های معنایی درون‌نسلی، سرگردانی معنایی و سیالیت ابژه‌گی و نوعی دو مرکزی شدن معناهای نسلی شده است.

چنان‌که ملاحظه می‌شود اکثر تحقیقات فوق‌الذکر به بررسی علل و عوامل مؤثر در بروز شکاف بین نسل‌ها، تهدید ارزش‌ها و سنت‌های جامعه در نتیجه جهانی شدن و انقلاب ارتباطات و اطلاعات پرداخته‌اند. در تحقیق حاضر، ضمن تأکید بر دستاوردها و نقاط قوت این تحقیقات، به بررسی نقش ابزارهای رسانه‌ای جدید در ایجاد شکاف بین نسل‌ها در ایران امروز با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب توجه می‌شود. همچنین برای

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

بررسی نحوه تأثیر ابزارهای رسانه‌ای جدید بر شکاف بین نسل‌ها، ترکیبی از تئوری تناقض پرورش اجتماعی اولیه و ثانویه برگر و لاکمن و نظریه کارکردگرایی تالکوت پارسونز استفاده می‌شود؛ چراکه اثرات جهانی شدن و انقلاب ارتباطات و اطلاعات سریع - تر در ایران و کشورهای در حال توسعه، محسوس است و متعاقب آن نقش رسانه‌های پیشرفته و سریع در انتقال هنجارها و ارزش‌های فرهنگ مسلط جهانی در این دسته از کشورها به دلیل استقبال گسترده نسل جوان جامعه و ناتوانی و گاهی عدم موفقیت نظام در انتقال صحیح و درست هنجارها و ارزش‌های مورد انتظار جامعه به نسل جوان، سبب نارسایی و امتداد در فرآیند انتقال ارزش‌ها و هنجارها به نسل جدید می‌شود؛ لذا در جامعه با مسئله‌ای به نام انتقال ارزش‌های اساسی به افراد روبرو هستیم. ارزش‌هایی که کیفیت عمل افراد را معین کرده و در بقای نظم سهیم‌اند و همین مسئله باعث سرگردانی کنشگر شده و در نهایت به ایجاد فاصله اجتماعی و عدم مفاهمه میان کنشگر و دیگر کنشگران و ایجاد شکاف نسلی گردیده و بر نظم و تعادل نظام اجتماعی تأثیر می‌گذارد.

۱-۲- ادبیات نظری

۱-۲-۱- رهیافت نظری

کارکردگرایی ساختاری، از دو نوع منبع سرچشمه می‌گیرد: اولی نوعی کارکردگرایی است که در آن کل جامعه شبیه سیستمی در نظر گرفته می‌شود که از بخش‌های مختلفی ترکیب یافته و هر بخش وظایف خاص خود را انجام می‌دهد و بین اجزای سیستم یا نظام، تعامل و ارتباط منظم و هماهنگی وجود داد، به طوری که اجزا بدون این تعامل و ارتباط سیستم محسوب نمی‌شود. سیستم‌ها به نظم گرایش دارند؛ لذا هر نوع بی‌نظمی، موجب اختلال در آن می‌گردد. تالکوت پارسونز^۱ که از پیشروان نظریه پردازی کارکردی و از جامعه‌شناسان مهم و بزرگ ایالات متحده آمریکا می‌باشد، جامعه را به عنوان یک سیستم در نظر می‌گیرد و برای حفظ همبستگی در سیستم اجتماعی چهار عامل را ضروری می‌داند: ۱. ارزش‌ها ۲. هنجارها ۳. نهادها ۴. نقش‌ها. به نظر پارسونز، نظام‌های ارزشی و هنجاری از طریق مجاری جامعه‌پذیری به افراد القا می‌شود. از نظر تالکوت پارسونز، سیستم اجتماعی بایستی چهار کارویژه یا فونکسیون را انجام دهد: ۱. توانایی

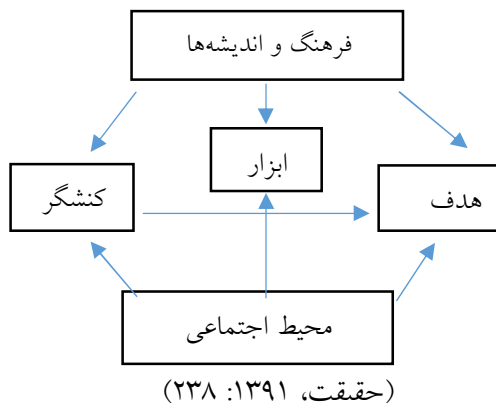
1. Talcot parsons

تطبيق با شرایط محیط (توسط نظام اقتصادی) ۲. حل منازعات (توسط نظام حقوقی) ۳. نیل به اهداف (توسط نظام سیاسی) ۴. حفظ همبستگی (توسط نظام فرهنگی) (بشیریه، ۱۳۸۰: ۸۷-۸۴). منبع دومی که مکتب اصالت کارکردی از آن الهام می‌گیرد، نوعی ساختارگرایی است که در آن پدیده‌های اجتماعی از طریق کیفیت ساخت جامعه تحلیل می‌شود و اجزای مجموعه، توسط عامل ساختی در اتصال و ارتباط پیوسته و پنهان قرار می‌گیرند؛ لذا ساخت، نظام اجتماعی منسجمی است که فرآیندهای اجتماعی در چارچوب آن شکل می‌گیرند و تغییر در یک جزء یا قسمت، تغییراتی را در اجزای دیگر آن ساخت به وجود می‌آورد (محسنی، ۱۳۸۱: ۵۴). از نظر پارسونز، کنش انسانی میان دو جهان غیرکنش واقع شده است. نخستین جهان غیرکنش، محیط فیزیکی و دومین جهان غیرکنشی، محیط نمادین یا فرهنگی است (حقیقت، ۱۳۹۱: ۲۳۸-۲۳۷).

کنشگر بنا بر شناخت و درکی که از محیط دارد، دست به کنش می‌زند. در بین دو محیطی که کنشگر در میان آن‌ها واقع شده، محیط فرهنگی نزد پارسونز اهمیت اساسی دارد. کنش و واکنش در دنیای وسیع ارزش‌ها و فرهنگ جریان دارد و درک کنشگر که مبنای عمل اوست برحسب ارزش‌ها و فرهنگ‌ها صورت می‌پذیرد (نمودار ۱). پارسونز برای برقراری نظم و تعادل، رفع نیازهای کارکردی نظام اجتماعی را ضروری می‌داند. از جمله نیازهای کارکردی نظام اجتماعی، انگیزش مشارکت کافی اعضا، برآوردن کافی نیازهای کنشگران و فرآیند اجتماعی شدن موفق است (حقیقت، ۱۳۹۱: ۲۴۳).

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

نمودار شماره ۱: مدل کنش‌های اجتماعی پارسونز

پیتر برگر و توماس لاکمن^۱ برای تبیین اجتماعی شدن موفق و ناموفق افراد، تئوری تناقض پرورش اجتماعی اولیه و ثانویه را مطرح می‌کنند. مهم‌ترین و معروف‌ترین اثر برگر و لاکمن درباره جامعه‌شناسی معرفت است. دو قلمرو اصلی جامعه‌شناسی معرفت عبارتند از: زیست جهان اجتماعی و ساخت اجتماعی واقعیت. زیست جهان اجتماعی از آگاهی کنشگران یعنی شیوه‌ای که انسان‌ها واقعیتی اجتماعی را برمی‌سازند، سخن می‌گوید، این آگاهی روزمره، رشته‌ای از معانی مشترک بین فرد و دیگران است. از منظر جامعه‌شناسی معرفت هر نوع آگاهی، تنها در موقعیتی خاص موجه و معنادار است؛ لذا دیالکتیک بین آگاهی و واقعیت (ذهن و عین) موجب برساخته شدن واقعیت اجتماعی می‌شود و توجه به بعد آگاهی، فهم واقعیت اجتماعی را مقدور می‌سازد. در این چارچوب برگر و همکارانش معتقدند انسان به حکم انسان بودنش، ناگزیر از زیستن در یک جهان یعنی واقعیتی است که به زندگی معنا می‌بخشد و زیست جهان درصدد بیان همین ویژگی بنیادی هستی انسان است (صبوری خسروشاهی و آذرگون، ۱۳۹۲: ۵).

یکی از ایده‌های مهم برگر و لاکمن این است که گاهی جامعه را به‌عنوان یک واقعیت عینی در نظر می‌گیرند و گاهی آن را به منزله یک واقعیت ذهنی (شناخت) مورد توجه قرار می‌دهند. جامعه‌شناسی شناخت، همان بررسی ساخت واقعیت اجتماعی است.

1 . peter Ludwig Berger and Thomas Luckmann.

برگر از واقعیتی یاد می‌کند که دارای کیفیت و هستی مستقل از آدمیان می‌باشد؛ چیزی که دورکیم از آن به‌عنوان یک امر بیرونی یاد می‌کند که از خارج بر افراد تحمیل می‌شود (مقدم حیدری و همکاران، ۱۳۹۳: ۴)؛ بنابراین از آنجایی که جامعه هم به‌عنوان واقعیت عینی و هم به‌صورت واقعیت ذهنی وجود دارد، هرگونه درک نظری درباره آن باید هر دو جنبه را شامل شود. ماهیت این جنبه‌ها در صورتی به‌درستی شناخته خواهد شد که جامعه برحسب فرآیند دیالکتیکی پیشرونده‌ای متشکل از سه عامل اساسی برونی‌سازی، عینی‌سازی و درونی‌سازی فهمیده شود و بدین ترتیب خصوصیات جامعه و هر بخش از آن را این هر سه عامل در یک بازه زمانی مشخص می‌سازد (برگر و لاکمن، ۱۳۸۷: ۱۷۷).

فرآیند برونی‌سازی به این معناست که نظم اجتماعی، محصولی است انسانی. روند عینی‌سازی، روندی است که توسط آن فرآورده‌های برونی‌شده فعالیت انسانی، رنگ عینیت به خود می‌گیرد. جهان، نهاد فعالیت عینی شده انسانی است. فرآیندی که به‌وسیله آن دنیای عینیت یافته اجتماعی در جریان اجتماعی شدن فرد، بار دیگر به آگاهی او بازمی‌گردد، فرآیند درونی‌سازی است. جریان تکامل فردی که درونی‌سازی به یاری آن حاصل می‌شود، جامعه‌پذیری است که می‌توان آن را کشاندن همه‌جانبه و منظم فرد به درون دنیای جامعه یا بخشی از آن تعریف کرد (برگر و لاکمن، ۱۳۸۷: ۱۷۹-۱۷۷). در فرآیند اجتماعی شدن، افراد ارزش‌های فرهنگی جامعه خویش را اخذ نموده و نهادینه می‌کنند، لذا هر فرهنگی سعی می‌کند که افراد را بر اساس معیارهای خاص خود اجتماعی کند. اجتماعی شدن در سن معینی خاتمه نمی‌یابد، بلکه در تمام طول حیات تداوم می‌یابد. از مهم‌ترین انواع اجتماعی شدن، آموزش برای پخته‌تر شدن در جامعه و دست‌یابی به زندگی مطلوب و در مراحل بعدی یادگیری کیفیت زیست در جامعه است. (محسنی، ۱۳۸۱: ۱۲۲). اجتماعی شدن ممکن است موفق یا ناموفق باشد. اجتماعی شدن موفق زمانی است که بتوان پیوندی اصولی بین واقعیت درونی و عینی برقرار نمود و موارد ناموفق می‌تواند در نتیجه ناهماهنگی در اجتماعی کردن فرد باشد به‌نحوی که فرد را بر سر دو راهی انتخاب دو هویت و دو شخصیت کاملاً متفاوت قرار می‌دهد. به بیان دیگر، وجود ارزش‌های درونی شده، اجتماعی شدن موفق و طرد ارزش‌ها، اجتماعی شدن ناموفق است.

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

جامعه‌پذیری در یک فرآیند چند مرحله‌ای انجام می‌شود:

پرورش اجتماعی اولیه، نخستین مرحله اجتماعی شدن فرد است که در کودکی صورت می‌پذیرد و فرد از آن طریق به عضوی از اعضای جامعه تبدیل می‌شود. هر فرد در ساختار اجتماعی عینی‌ای زاده می‌شود که در درون آن با اشخاص مهم و صاحب نفوذی که مسئولیت پرورش او را برعهده دارند رویارو قرار می‌گیرد. این افراد مهم بر اشخاص تحمیل می‌شوند؛ لذا تعریف‌ها و تشخیص‌هایی که آنان از موقعیت دارند برای وی به‌عنوان واقعیتی عینی مطرح می‌شوند (برگر و لاکمن، ۱۳۸۷: ۱۸۰). پرورش اجتماعی ثانویه نیز عبارت است از درونی‌سازی خرده جهان‌های نهادی یا مبتنی بر نهادها؛ لذا گستره و سرشت آن برحسب پیچیدگی تقسیم کار و توزیع اجتماعی دانش تعیین می‌شود (برگر و لاکمن، ۱۳۸۷: ۱۸۹-۱۸۸).

چارچوب تحقیق حاضر در واقع ترکیبی از نظریه کارکردی تالکوت پارسونز و تئوری تناقض پرورش اجتماعی اولیه و ثانویه پیتر برگر و توماس لاکمن است. همان‌طوری که پارسونز بیان می‌کند جامعه سیستمی است که از بخش‌های مختلفی تشکیل یافته است. در سیستم اجتماعی چهار عامل ارزش‌ها، هنجارها، نهادها و نقش‌ها برای حفظ وحدت و همبستگی بین اجزای مختلف نظام نقش کلیدی دارند. از بین این چهار مؤلفه، نظام‌های ارزشی و هنجاری از طریق مجاری جامعه‌پذیری به فرد القا می‌شود. وقتی کل سیستم اجتماعی از ثبات برخوردار است که میان سیستم‌های فرعی آن تعادل وجود داشته باشد. بر این اساس تحول در نظام فرهنگی و ارزشی، کل نظام اجتماعی را نامتعادل می‌کند.

در منظومه فکری مقام معظم رهبری در نظام اجتماعی، رفتار انسان‌ها بر اساس نظام ارزشی (بیانگر بایدها و نبایدهای ارزشی اعم از اخلاقی، تربیتی، معنوی و ...) و بینشی (مجموعه‌ای از گزاره‌های خداشناسی، انسان‌شناختی و ولایت‌شناختی است که در ارتباط با همدیگر نظام بینش انسان را شکل می‌دهند و در ارزش‌ها و رفتارهای او اثر می‌گذارند) شکل می‌گیرد (خسروپناه و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۴-۵۲)؛ لذا گزاره‌های نظام ارزشی و بینشی باید از طریق مجاری جامعه‌پذیری به افراد القا گردد تا اختلالی در کارکرد نظام ارزشی و فرهنگی ایجاد نشود و نظام اجتماعی منظم و متعادل باشد. از نگاه ایشان گسترش تمدن اسلامی یکی از اهداف نظام اجتماعی است، بنابراین نسل جوان

جامعه‌بایستی از طریق جامعه‌پذیری موفق، مؤلفه‌های نظام‌های ارزشی و هنجاری جامعه اسلامی را دریافت نموده، برای پذیرش مسئولیت حراست از انقلاب اسلامی و حرکت به سوی آرمان تمدن نوین اسلامی مهیا گردد. در صورتی که نتوان پیوندی اصولی و ریشه‌دار بین واقعیت درونی و عینی برقرار نمود که از جمله علل آن انتقال ناقص هنجارها و ارزش‌ها و تناقض در پرورش اجتماعی اولیه و ثانویه می‌باشد، به اجتماعی شدن ناموفق منجر می‌گردد که حاصل آن شکاف بین نسل‌ها خواهد بود، ضمن اینکه در برخی از کارویژه‌های سیستم اجتماعی مانند نیل به اهداف و حفظ همبستگی اختلال حاصل می‌گردد، نظم و تعادل سیستم اجتماعی را نیز تحت تاثیر قرار داده و متزلزل می‌کند.

۱-۲-۲- جهانی شدن و ابعاد آن

جهانی شدن دارای موضوعات مشترک با پست مدرنیسم است؛ زیرا این امر منجر به فراوانی تصاویر، حوادث غم‌انگیز، چندگانگی هویت‌ها، مصرف‌گرایی و خودخواهی می‌شود (Hindi, 2014: 534).

رونالد رابرتسون^۱ از پیشگامان نظریه جهانی شدن، جهانی شدن را به‌عنوان تراکم جهان و رشد سریع از خودآگاهی از جهان شرح می‌دهد. رابرتسون دقیقاً تأکید می‌کند که جهانی شدن یک فرآیند درازمدت و ادامه‌دار از انقلابات تکنولوژی است که موجب تغییر اقتصادی و اجتماعی شده است (Robertson, 1998: 2). جهانی شدن یک روند پویا است که بر فرهنگ‌های مختلف در سراسر جهان تأثیر متقابل دارد. جهانی شدن در فرایندهای نفوذ بین فرهنگی تأثیر قابل توجهی بر هویت فرهنگی دارد و بحران هویت به ناسازگاری فرهنگی و تنازعات سیاسی بین گروه‌ها برمی‌گردد (Kaul, 2012: 3)، لذا جهانی شدن فرآیندی است که در آن فشردگی شدید زمان و مکان و حذف فاصله‌ها روابط و پیوندهای اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در سطح جهانی را گسترش داده و تشدید می‌کند (سردارنیا، ۱۳۹۰: ۲۰۵-۲۰۴). جهانی شدن دارای ابعاد متعددی است که این ابعاد پیامدهای مهمی بر زندگی انسان دارد. برخی از ابعاد مختلف جهانی شدن مطابق جدول شماره ۱ عنوان شده است.

1- R, Khondker Robertson

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

جدول شماره ۱: ابعاد مختلف جهانی‌شدن

Globalization is	Dimension
یک فرایند یا فعالیت اقتصادی جهانی، نئولیبرالیسم، امپریالیست یا امپریالیست مالی تجارت آزاد یا آزادسازی، رفع محدودیت‌ها و خصوصی‌سازی	اقتصاد
استعمار جدید حفاظت از قدرت دولت‌های امپریالیستی و انقیاد دولت‌های مستعمراتی (سابق) کاهش یا ضعف نقش دولت‌های مستقل، تحمیل نهادهای حکومتی / مالی جهانی	سیاسی
دنیای کوچک، فن‌آوری محور، وابسته به فناوری پیشرفت در فن‌آوری ارتباطات اطلاعاتی (ICT)، تکنولوژی حمل و نقل و همگن‌سازی دانش	تکنولوژی
تعاملات فرهنگی، یک‌فرهنگ - یک‌جهان، یکسان‌سازی، مصرف‌گرایی تجاوز فرهنگی توسط آمریکا و غرب، تهدید مستعمرات نو و نابودی میراث فرهنگی	فرهنگی

۱-۲-۳- شکاف نسلی^۱

شکاف نسلی دلالت بر ارزش‌ها و باورهای مختلف و متفاوتی دارد که میان والدین و فرزندان آنان بروز می‌کند. در شرایطی که نظرات گروه همسالان از ارزش مضاعفی برخوردار باشد، بسیاری از والدین نگران از دست دادن تأثیر و نفوذ خود در فرزندانشان هستند (Duncan, 2005: 2). شکاف میان نسل‌ها، قدمتی به طول تاریخ بشر دارد. در هر دوره‌ای از تاریخ، جوانان با نسل قبل از خود فاصله‌ای از لحاظ فکری و روحی داشته‌اند که امری طبیعی و قابل پذیرش بوده است، اما در دوره جدید و ظهور مدرنیسم، عرصه فکر و کنش انسان‌ها بسیار تغییر کرد. به طوری که مدرنیسم توانسته است سیطره همه جانبه‌ای بر زندگی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی انسان‌ها پیدا کند. این تحولات به حدی فراگیر و ناگهانی بوده که به فاصله عمیق میان نسل‌های جدید و گذشته منجر گردیده است (ناظری، ۱۳۸۷: ۱). بنابراین شکاف نسلی مفهومی است که اختلاف فاحش روانی، اجتماعی و فرهنگی و تفاوت معنادار در بینش و آگاهی، باورها، تصورات، انتظارات، جهت‌گیری‌های ارزشی و الگوهای رفتاری میان دو نسل هم‌زمان در یک جامعه را بیان می‌کند (بابائی فرد و روحی، ۱۳۹۵: ۳۷).

1- Generation Gap

۱-۲-۴- کارکردهای رسانه‌های نوین

جان تامپسون^۱ ظهور صنایع رسانه‌ای را به‌عنوان پایه‌های جدید قدرت فرایندی می‌داند که سابقه آن به نیمه دوم قرن پانزدهم باز می‌گردد. وی رسانه‌ها را از عوامل ظهور و تکامل مدرنیته، بسط و گسترش اقتصاد و تجارت سرمایه‌داری، شکل‌گیری نظام دولت ملت، تقویت جهانی‌سازی، توسعه فرآیند معناسازی و شکل‌گیری هویت شخصی مدرن می‌داند (بابائی، ۱۳۹۶: ۹۵).

«گیبیز» و «بوریمر» نقش‌هایی را برای رسانه‌ها در زندگی روزمره قائل هستند از جمله: کمک به فرآیند ساختن هویت، کمک به فرآیند معناسازی و ساخت‌مند شدن زندگی روزمره (مهدی‌زاده، ۱۳۸۴: ۱۰۴-۱۰۳). لذا یکی از مهم‌ترین کارکردهای رسانه در چند دهه اخیر، کارکرد گفتمان‌سازی و معناسازی است. رسانه‌ها می‌توانند گفتمانی را به گفتمانی مسلط تبدیل کرده و آن را به مردم دیکته نموده و از این طریق مردم را با نظام حاکم همراه سازند. در مقابل رسانه‌ها می‌توانند گفتمانی مخالف گفتمان مسلط که توسط نظام حاکم مطرح شده، بسازند.

از آنجایی که نظام باورها و کنش‌های سیاسی به‌ویژه رفتارهای جمعی و بحث و گفتگوی عمومی در خلأ شکل نمی‌گیرد؛ بلکه در چهارچوب معنایی و گفتمانی که در فرهنگ، تاریخ، تعهدات و وفاداری‌های سیاسی مورد پذیرش توده مردم ریشه دارد پدید می‌آید، طی فرایندی در مناسبات بین گروه‌های متنوع فرهنگی، قدرت و سیاست، معنایی ساخته می‌شود تا توجیه‌کننده نگرش و کنش متقابل آن‌ها باشد. بر این اساس رسانه‌ها با تأکید بر برخی موضوعات، افکار عمومی را تحت تأثیر قرار می‌دهند (هوشیار و مهدی‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۳۰-۱۲۹).

۱-۲-۵- بیانیه گام دوم انقلاب

مقام معظم رهبری در ۲۴ بهمن ماه ۱۳۹۷ در خطاب به ملت ایران بیانیه‌ای را ابلاغ فرمودند که به بیانیه گام دوم انقلاب معروف است. ساختار کلی بیانیه گام دوم انقلاب را می‌توان به پنج بخش تقسیم نمود:

۱- تبیین تاریخچه چهار دهه انقلاب اسلامی به‌مثابه گام اول تمدن نوین اسلامی:

¹ John Thompson

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

مقام معظم رهبری، تاریخچه انقلاب اسلامی را در سه سطح مورد توجه قرار داده‌اند که عبارتند از: چه بودیم؟ چه شدیم؟ چه باید باشیم و چه خواهیم شد؟
۲- ارزیابی فرصت‌ها و دستاوردهای گام اول تمدن نوین که در سه سطح ملی، منطقه‌ای و جهانی در عرصه‌هایی مانند هویت، علم، صنعت، فرهنگ، سیاست، دین و غیره می‌باشد.

۳- ارزیابی تهدیدها و آسیب‌های گذشته، حال و آینده تمدن نوین: آسیب‌های گذشته؛ مانند غفلت‌ها، اشتباهات، دور شدن از اخلاق و معنویت، نفوذی‌ها و غیره. آسیب‌های حال؛ مانند تفرقه، دنیاطلبی، اهتمام اندک به جوانان، کوتاهی در امر فرهنگ و فضای رسانه‌های مجازی. آسیب‌های آینده؛ مانند: تضعیف نهاد خانواده، مفاسد اخلاقی و تغییر سبک زندگی.

۴- راهبردهای گام دوم تمدن نوین: در بُعد فرهنگی (خودباوری، جوان‌گرایی، اخلاق‌مداری، گفتمان‌سازی و اصلاح سبک زندگی)؛ در بُعد سیاسی (قانون‌گرایی، مدیریت جهادی، نظام انقلابی، اقتدار و ارزش‌گرایی فطری)؛ در بُعد اقتصادی (اقتصاد مقاومتی، نگرش ابزاری به اقتصاد و مبارزه با فساد) و در بُعد علمی (پژوهش محوری، صنعتی و غیره) مد نظر معظم‌له بوده است.

۵- راهکارهای نیل به اهداف راهبردی تمدن: با بررسی ابعاد تمدنی طرح، مسئولیت‌های این بیانیه برعهده اقشار مختلف جامعه از جمله حوزه‌های علمی، دانشگاه‌ها، سازمان‌ها، مسئولین کشور و مردم است (امیدی، ۱۳۹۹: ۲۲-۲۱).

۲- روش پژوهش

نوع تحقیق کاربردی است. این نوع تحقیق در پاسخ به نیازهای روز بوده و از نتایج آن برای اصلاح امور استفاده می‌شود.

روش تحقیق از نوع کیفی است. این روش در واکنش به نگرش کمی در مطالعات اجتماعی رواج یافته و تا حدی در تکوین علوم اجتماعی مؤثر بوده است. این روش مبتنی بر یک سنت فلسفی ضدپوزیتیویستی است. روش کیفی در مطالعه پدیده‌های اجتماعی به جای آنکه از ابزارهای روش کمی استفاده کند، به تجزیه و ترکیب غیرمقداری داده‌ها می‌پردازد و محقق در پی اتصال مستقیم با موضوع تحقیق است (حقیقت، ۱۳۹۱: ۱۱۲).

روش تحلیل داده‌ها در این پژوهش توصیفی-تحلیلی می‌باشد و ابزار و روش جمع‌آوری داده‌ها بر مبنای روش کتابخانه‌ای است. در روش کتابخانه‌ای بررسی اسناد و مدارک، مراجعه به کتب داخلی و خارجی، نشریات و مطبوعات، مقالات و مجلات و سایت‌های اینترنتی مورد تأکید است.

۳- ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و تهدید ارزش‌های معنوی در بیانیه گام دوم انقلاب

انقلاب اسلامی ایران، طلیعه ورود به عصر جدید است؛ انقلابی که مبدأ تحول و زمینه‌ساز تمدن نوین اسلامی گشت و از متن ایمان و معرفت اسلامی نشأت گرفت. انقلاب اسلامی ایران دارای دستاوردهای متعددی است، از جمله آن دستاوردها، دستاوردهای اخلاقی انقلاب است که افزایش عیار معنویت و اخلاق در زمره این دستاوردهاست. از دیدگاه مقام معظم رهبری، انقلاب اسلامی عیار معنویت و اخلاق را در فضای عمومی جامعه به گونه چشمگیری افزایش داد. این پدیده مبارک را سیر و سلوک امام خمینی (ره) در طول دوران مبارزاتی خود و پس از پیروزی انقلاب رواج داد. رویکرد دینی و اخلاقی در جمهوری اسلامی، دل‌های مستعد و نورانی؛ به‌ویژه جوانان را مجذوب خود نمود و فضای جامعه به سود دین و اخلاق دگرگون شد. حضور پرشور جوانان در جبهه‌های جنگ و پس از آن در میادین مختلف فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مبین این حقیقت است (خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۶). عنصر معنویت و اخلاق در همه ابعاد زندگی فردی و اجتماعی تأثیرگذار است. معظم‌له معتقد هستند که معنویت و اخلاق، جهت‌دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است. بودن این دو عنصر، محیط زندگی را بهشت می‌سازد و فقدان آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند (فلاح، ۱۳۹۹: ۴۲).

دستاورد دیگر انقلاب اسلامی، دستاوردهای سیاسی آن است. انقلاب اسلامی ایران نظام سلطنتی استبدادی را به یک نظام حکومت دینی و مردم‌سالاری تبدیل نمود؛ کشور را از وابستگی به اجانب رهایی بخشیده و استقلال و آزادی را به ارمغان آورد. انقلاب، معادلات نظام بین‌الملل را برهم زد، ضمن اینکه اراده ملی را در کانون مدیریت کشور قرار داد و جوانان را میدان‌دار عرصه‌های مدیریت کشور نمود و سبب شکل‌گیری تقابل

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

دوگانه جدید «اسلام و استکبار» شد؛ طوری که معظم‌له در این باره می‌فرمایند: «پس آنگاه انقلاب ملت ایران، جهان دوقطبی آن روز را به جهان سه قطبی تبدیل کرد و سپس با سقوط و حذف شوروی و اقمارش و پدید آمدن قطب‌های جدید قدرت، تقابل دوگانه جدید اسلام و استکبار پدیده برجسته جهان معاصر و کانون توجه جهانیان شد. بدین گونه مسیر جهان تغییر یافت و زلزله انقلاب، فرعون‌های در بستر راحت آرمیده را بیدار کرد؛ دشمنی‌ها با همه شدت آغاز شد.» (خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۴-۵).

از دیدگاه ایشان راه طی شده فقط قطعه‌ای از مسیر افتخارآمیز به سوی آرمان بلند نظام جمهوری اسلامی است. دنباله مسیر بایستی با همت و سرعت عمل و ابتکار جوانان طی شود. مدیران جوان، کارگزاران جوان، اندیشمندان جوان و فعالان جوان در همه میادین و عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و بین‌المللی و نیز عرصه‌های دین و اخلاق و معنویت باید شانه‌های خود را به زیر بار مسئولیت دهند، از تجربه‌ها و عبرت‌های گذشته بهره گرفته، نگاه انقلابی و روحیه انقلابی و عمل جهادی به کار ببندند و ایران اسلامی را الگوی کامل نظام پیشرفته اسلامی بسازند (خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۷). با عنایت به اینکه در بیانیه، جوانان مهم‌ترین ظرفیت امیدبخش کشور به‌عنوان نیروی انسانی مستعد و کارآمد محسوب می‌شوند و آماده تلاش و مجاهدت برای کشورشان هستند؛ مسئولیت و رسالت سنگینی برای آن‌ها تعریف شده که عبارتند از: تلاش برای تحقق تمدن نوین اسلامی و آماده کردن جامعه اسلامی برای ظهور؛ بنابراین بایستی جامعه‌پذیری جوانان و نوجوانان ایران اسلامی در چارچوب ارزش‌ها و هنجارهای والای اسلامی و آرمان‌های بلند امامین انقلاب اسلامی ایران به نحو شایسته صورت پذیرد، ولی ابزارهای رسانه‌ای جدید و پیشرفته که محصول جهانی شدن و انقلاب ارتباطات و اطلاعات شمرده می‌شوند با ایجاد نهادهای جامعه‌پذیر جدید در مقابل نهادهای جامعه‌پذیر نظام اسلامی مانند خانواده، مدرسه و نهادهای مذهبی امر جامعه‌پذیری را مختل نموده‌اند. معظم‌له در این باره می‌فرمایند: «ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر، امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانون‌های ضد معنویت و ضد اخلاق نهاده است و هم‌اکنون تهاجم روزافزون دشمنان به دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان با بهره‌گیری از این ابزارها را به چشم خود می‌بینیم» (خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۹).

ماحصل تلاش رسانه‌های پیشرفته و فراگیر از سویی تهدید ارزش‌های معنوی و

اخلاقی و از سوی دیگر اختلال در امر جامعه‌پذیری نظام اسلامی است. این دو خطر ما را از اهداف گام دوم انقلاب که همانا ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای ظهور امام مهدی (عج) است، دور می‌نماید و زمینه‌ساز بروز شکاف بین نسل‌ها می‌شود.

۴- نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران

با توجه به نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر در تهاجم روزافزون بر دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان که در بیانیه گام دوم انقلاب بدان تصریح شده است، از جمله پیامدهای این تهاجم روزافزون، تهدید ارزش‌های معنوی حاکم بر نظام اسلامی و جامعه‌پذیری ناموفق است. ماحصل چنین وضعیتی، شکاف بین نسل‌ها است. با عنایت به این مطلب، درخصوص چگونگی تأثیر رسانه‌های پیشرفته و فراگیر بر تغییر ارزش‌ها و هنجارهای نظام اسلامی و ایجاد شکاف بین نسل‌ها شایان ذکر است که در نتیجه جهانی‌شدن، مؤلفه‌های یک فرهنگ (ارزش‌ها، هنجارها، عقاید و نمادها) وارد فرهنگ‌های دیگر خواهد شد. از مهم‌ترین ابزارهای ورود مؤلفه‌های فرهنگی ابزارهایی همچون ماهواره، اینترنت و شبکه‌های مجازی هستند که باعث پیدایش نهادهای جدید جامعه‌پذیر در کنار سایر نهادهای جامعه‌پذیر در فضای تربیتی جامعه شده است. چنین وضعیتی موجب خروج انحصار جامعه‌پذیری از دست نهادهای بومی گردیده، تربیت افراد را تحت تأثیر مراکز و نهادهایی خارج از نفوذ و کنترل مرزهای ملی - عقیدتی قرار داده است. فرهنگ جهانی در سایه انقلاب اطلاعات و ارتباطات با ایجاد اختلال در امر جامعه‌پذیری فرزندان، شکل‌گیری شخصیت‌هایی را به همراه دارد که مقبول و مورد درخواست جامعه نیست (سام دلیری، ۱۳۸۹: ۸۸). در واقع انقلاب ارتباطات در دوران پسا صنعتی، پیامدهایی برای جمهوری اسلامی ایران داشته که برخی از این پیامدها عبارتند از:

۱- این انقلاب باعث تغییرات گسترده و سریع در نهادهای اجتماعی ایران امروز و بروز جابجایی‌های معناداری در گروه‌های مرجع گشته است. جامعه ایران تحت تأثیر فرآیند جهانی ارتباطات با جریان آزاد اطلاعات و ورودی‌های متنوع، متفاوت و گسترده، در هم آمیخته شده و وضعیتی کم‌نظیر به وجود آورده است. تغییرخواهی، نوجویی، تنوع طلبی و گاهی دگرخواهی در میان نهادها و اقشار اجتماعی از آثار چنین فرآیندی است (ریعی، ۱۳۸۶: ۶۱).

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

۲- انقلاب جهانی ارتباطات علاوه بر افزایش رسانه‌های ارتباط جمعی، تحول نمادها و باورها را نیز به دنبال داشته است. رسانه‌های گروهی، زمینه رشد آگاهی و شناخت اجتماعات بشری را مهیا ساخته و سبب ایجاد شکاف‌های جدید اطلاعاتی و تعمیق آن‌ها گشته و فرهنگ قالب‌بندی شده فرستنده این نمادها و پیام‌ها، بدون هیچ مقاومتی در اختیار گیرنده قرار می‌گیرد و وارد کانون خانواده و جوامع می‌گردد (فرهنگی و کیانا، ۱۳۹۱: ۱۵۱). مانوئل کاستلز^۱ معتقد است از آنجا که انتقال و جریان فرهنگ از طریق ارتباطات صورت می‌گیرد حوزه فرهنگ که نظام‌هایی از عقاید و رفتارها را شامل می‌شود و ساخته تاریخ است با ظهور فناوری جدید دستخوش دگرگونی‌های بنیادین می‌شود. ورود فناوری‌های ارتباطی، دگرگونی بنیادین را در ساختار مناسبات و ارتباطات انسانی ایجاد کرده است (کاستلز، ۱۳۸۰: ۳۸۳).

۳- جهانی شدن و انقلاب ارتباطات و اطلاعات تأثیر به‌سزایی بر فضای فیزیکی و مرزهای جغرافیایی گذاشته و موجبات دوفضایی شدن جهان گشته است. با جهانی شدن، مرزهای جغرافیایی اهمیت خود را کم‌کم از دست داده و حاکمیت سیاسی دولت‌ها تضعیف شده و فرهنگ جوامع دستخوش دگرگونی می‌شود. اگر در گذشته و تاکنون فرهنگ به‌عنوان برنامه، محتوا و فرایند زندگی مرتبط با مکان و در مکان و برخاسته از جغرافیای خاصی بوده است، با عملکرد پیدا کردن امور مرتبط با زندگی در فضای مجازی و گسترش عناصر مرتبط با سبک زندگی، فرهنگ ظرفیت بزرگ جدیدی پیدا کرده است که از آن می‌توان به فضای همزمان، فضای فرازمان و فرامکان و فضای جهانی تعبیر نمود. در کنار محیط قدیمی طبیعی زندگی، فضای جدید صنعتی مجازی قرار گرفته، لذا شاهد دوفضایی شدن جهان هستیم (عاملی، ۱۳۹۴: ۱). در فضای مجازی جدید، زمان و فضا دچار تغییر و تحول و فواصل زمانی و مکانی و جغرافیایی کاملاً بی‌معنا شده‌اند. زمان نیز به‌واسطه ارتباطات لحظه‌ای از معنای قبلی جدا شده و در نهایت، حس تحرک بی‌سابقه‌ای را به فضای اجتماعی تزریق نموده است. در اثر این حس تحرک فرد می‌تواند با هویت‌های واقعی یا مجازی دیگری تعامل نماید. در نتیجه با گذر زمان، قرار گرفتن متعدد فرد در این فضا و تعامل با هویت مجازی، این هویت مجازی در

1- Manuel Castells

او نهادینه می‌گردد و فرد هویت مجازی را همچون هویت‌های خود در جهان واقعی می‌پندارد (شرف‌الدین و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۵۲-۱۵۱).

دو فضای شدن جهان، پیامدهای مختلفی را به همراه دارد که سبب تغییرات بزرگی در فضای زندگی گردیده است؛ از جمله فیزیکی - مجازی شدن ارتباطات انسانی، فیزیکی - مجازی شدن فرهنگ و فیزیکی - مجازی شدن تعلقات و وابستگی‌ها (عاملی، ۱۳۸۸: ۲۳ - ۱۹). افراد در چارچوب چنین فضایی با جهان اجتماعی و متعاقب آن با ارزش‌ها، هنجارها، آئین‌ها و امور تازه‌ای مواجه می‌شوند (عاملی، ۱۳۸۸: ۲۳). به‌ویژه اینکه مطالعه کارکردهای شبکه‌های اجتماعی اینترنتی بیانگر قدرت این دسته از جوامع برای در اختیار گذاشتن اشکال جدیدی از جامعه‌پذیری است. (عاملی، ۱۳۸۸: ۳۸).

شبکه‌های اجتماعی مجازی، جهان واقعی را جهان استعمار شده از سوی نسل‌های دیگر می‌دانند. فضای مجازی ابزار و رسانه‌ای رهایی‌بخش است که می‌تواند در آن دغدغه‌های جوانان را مطرح و موجب شود آنان با کسانی زندگی کنند که دارای اشتراکات معنایی و حتی واژگانی هستند و بدین وسیله جهانی ساخته می‌شود که فراتر از واقعیت عمل می‌کند و حتی برخی اوقات خود تبدیل به جهان واقعی می‌شود. بنابراین شبکه اجتماعی مجازی، همزمان که سبب ساخت زیست جهانی مجازی برای سوژه‌های جوان می‌شود نوعی افتراق هویتی بین آن‌ها و سوژه‌های نسل‌های دیگر را هم شکل می‌دهد و سبب تقویت شکاف نسلی می‌شود (علیزاده و محمدی، ۱۳۹۴: ۱۳۱-۱۳۰). به‌عنوان نمونه، در نتیجه گسترش شبکه‌های مجازی به‌ویژه تلگرام در سال‌های اخیر، شیوه‌های اجتماعی شدن دچار چالش اساسی شده است؛ به‌نحوی که سبب شده است تا جامعه‌شناسان از مفهوم «اجتماعی شدن آنلاین» سخن بگویند. تفاوت نسل‌ها در فرایند اجتماعی شدن (مجازی و غیرمجازی)، ممکن است موجب شکل‌گیری معناها و ابژه‌های معنابخش متفاوتی شود. محدودیت‌های جهان عینی از یک طرف و فانتزی‌های فضای مجازی از طرف دیگر، سوژه‌های جوان را به سمت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی مانند تلگرام و اینستاگرام و نهایتاً به «مجازی شدن کنش» رهنمون می‌کند. سوژه‌های مجازی، جهان ذهنی خاص خود را برمی‌سازند که به کلی می‌تواند به لحاظ معناها و ابژه‌ها همچنین سیالیت و سرعت تغییر، متفاوت از جهان عینی و واقعی باشد. بنابراین استفاده و عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی، سبب بر ساخت شکاف‌های

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

معنایی درون‌نسلی، سرگردانی معنایی و سیالیت ابژه‌گی و نوعی دو مرکزی شدن معناهای نسلی شده است که این مسئله می‌تواند تمایز معنایی و هویتی بین نسل‌ها، همچنین شکاف نسلی را سبب شود (رازقی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۲۸-۲۲۷).

در شرایط جدید ممکن است برخی از اندیشه‌ها یا روابطی که افراد برای تعیین هویت خود انتخاب می‌کنند تا حد زیادی با آنچه که در جامعه اصلی آن‌ها می‌گذرد، تفاوت داشته باشد به طوری که فرد را به تجدیدنظر و ایجاد تغییراتی در هویت فرهنگی و سیاسی خود وادار کند. نتیجه حاصل از این تغییرات، غیرمتعارف شدن پاره‌ای از مراجع سنتی هویت‌ساز است (نورائی، ۱۳۹۲: ۱۴۷-۱۴۵). با توجه به پیامدهای جهانی شدن و انقلاب ارتباطات و اطلاعات و متعاقب آن گسترش ابزارهای پیشرفته و فراگیر، می‌توان نگرانی مقام معظم رهبری را درخصوص تهدید فرهنگ اسلامی-ایرانی از سوی جهان غرب با عباراتی همچون شیخون فرهنگی، تهاجم فرهنگی و ولنکاری فرهنگی و نیز وارونه شدن حقایق و جایگزین شدن تحریف‌ها و دروغ‌ها به جای حقایق ملاحظه نمود. درخصوص تهدید فرهنگ اسلامی-ایرانی ایشان در بیانات مختلف خود در دیدار با مسئولین کشور و آحاد مردم، همواره فرهنگ را از اولویتهای اصلی کشور دانسته و بیان فرموده‌اند که در موضوع فرهنگ با حمله همه‌جانبه و جبهه وسیع بیگانگان مواجه هستیم. از آنجایی که امکان غلبه بر جمهوری اسلامی ایران از طریق راهکارهای نظامی و اقتصادی میسر نیست، دشمنان با نفوذ فرهنگی و تأثیرگذاری بر ذهن‌ها و مغزها و مخلص کلام ولنکاری فرهنگی درصدد نیل به اهداف خود هستند. بنابراین ایشان در دیدار با اعضای هیئت دولت^۱ بیان کردند که هرگونه تغییر مسیر فرهنگ از چارچوب نظام اسلامی موجب برهم خوردن انتظام فکری و هویت واقعی جامعه خواهد شد. همچنین درخصوص وارونه جلوه دادن حقایق توسط دشمنان انقلاب، ایشان در بیانیه گام دوم انقلاب، می‌فرمایند: «برای برداشتن گام‌های استوار در آینده، باید گذشته را درست شناخت و از تجربه‌ها درس گرفت؛ اگر از این راهبرد غفلت شود، دروغ‌ها به جای حقیقت خواهد نشست و آینده مورد تهدیدهای ناشناخته قرار خواهد گرفت. دشمنان انقلاب با انگیزه‌ای قوی، تحریف و دروغ‌پردازی درباره گذشته و حتی زمان حال را

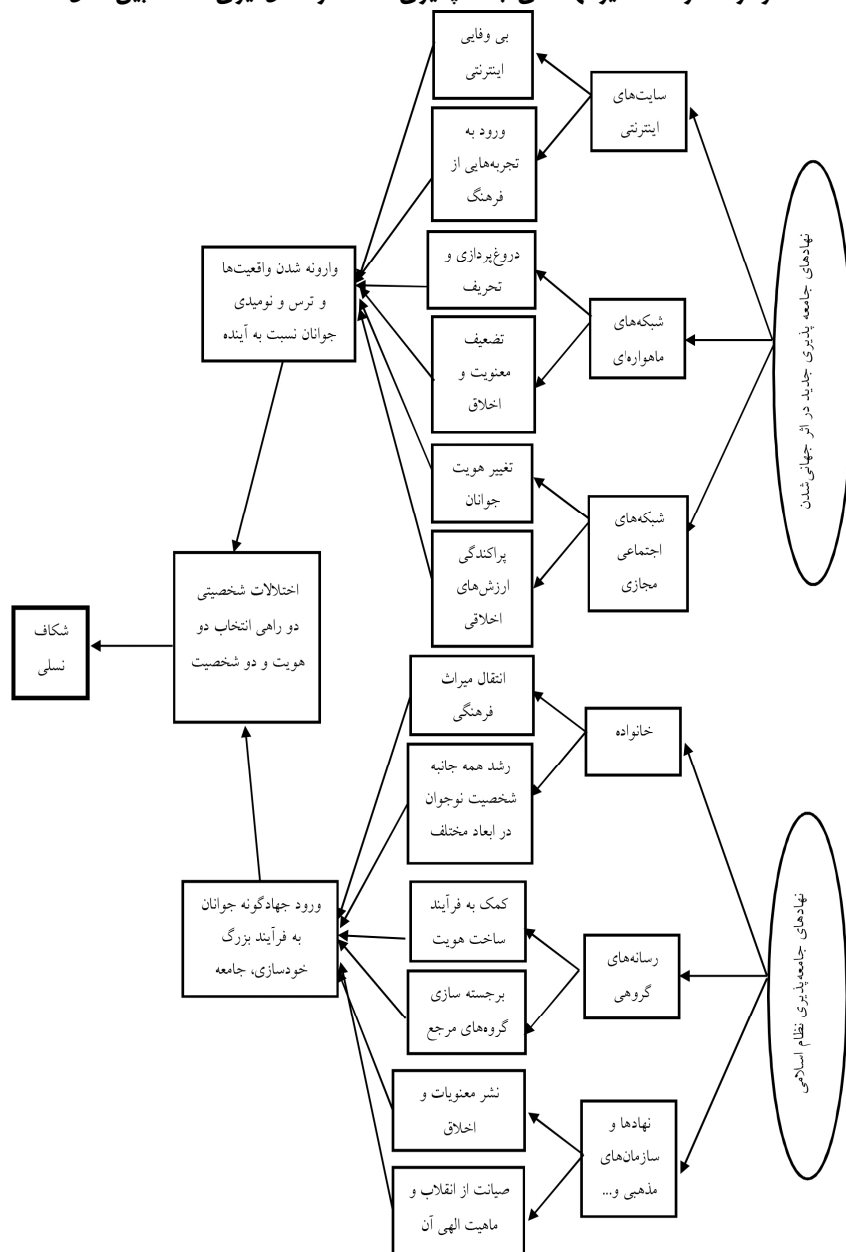
۱- دیدار مقام معظم رهبری با هیئت دولت در ۱۳۹۳/۴/۲۳

دنبال می‌کنند و از پول و همه ابزارها [مانند ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر] برای آن بهره می‌گیرند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۴).

بنابراین جهانی شدن و انقلاب ارتباطات و اطلاعات و متعاقب آن ظهور ابزارهای رسانه‌ای فراگیر و پیشرفته باعث پیدایش نهادهای جدیدی در کنار سایر نهادهای جامعه‌پذیر می‌شود. رسانه‌های نوین و شبکه‌های اجتماعی مجازی توانسته‌اند با عرضه کالاهای فرهنگی و گفتمان‌های فرهنگی جدید و متضاد با گفتمان جامعه اسلامی، مخاطبین خود را حول ارزش‌ها و هنجارهای خود گردآورده، در نتیجه فرد هنگام مواجه با ارزش‌ها و انتظارات متفاوت که ناشی از نهادهای مختلف جامعه‌پذیری است، امکان تشخیص درست از نادرست را از دست داده و میان ارزش‌ها و انتظارات متضاد سرگردان شود که نتیجه این امر از بین رفتن انسجام شخصیت و ایجاد اختلالات شخصیتی و رفتارهای ناهنجاری خواهد بود که می‌توان در قالب نمودار شماره ۲ مشاهده نمود.

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

نمودار شماره ۲: تأثیر نهادهای جامعه‌پذیری متعدد در شکل‌گیری شکاف بین نسل‌ها

(زیباکلام و مقتدائی، ۱۳۹۹)

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این تحقیق با هدف بررسی تأثیر رسانه‌های پیشرفته و فراگیر بر شکاف بین نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب صورت پذیرفت. نقطه عطف تحقیق حاضر بررسی تأثیر رسانه‌های پیشرفته و فراگیر بر ارزش‌های معنوی و اخلاقی نظام اسلامی و تهاجم روزافزون دشمنان به قلوب پاک نسل جوان ایران اسلامی و در نتیجه شکاف بین نسل‌ها است. نسل جوانی که بایستی مطابق بیانیه گام دوم انقلاب، پا به میدان عمل گذارد تا بخش دیگری از جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ را شروع کند. ولی کانون‌های ضد معنویت و ضد اخلاق که دشمنان سرسخت ملت بزرگ ایران و آرمان‌ها و اهداف والای انقلاب اسلامی و امامین انقلاب هستند از هر وسیله‌ای برای به تبه کشیدن نیروی عظیم نسل جوان کشور بهره برده و سعی می‌کنند انحصار جامعه‌پذیری را از دستان نهادهای ملی خارج کنند که این امر موجب می‌شود جامعه‌پذیری میان نهادهای ناهماهنگ تقسیم شده؛ سبب ایجاد اختلال در جامعه‌پذیری گردد. بسیاری از گروه‌های نسل جوان پیرامون گفتمان‌های گوناگون به طواف مشغول شده و در نتیجه از سویی سبب پیدایش هویت‌های متفاوت و شکاف بین نسل‌ها گردیده و از سویی دیگر مانع تحقق اهداف عالی انقلاب اسلامی به‌ویژه اهداف ترسیم شده در بیانیه گام دوم انقلاب توسط مقام معظم رهبری می‌شود. بدین ترتیب اگر در گذشته، روند جامعه‌پذیری عمدتاً توسط خانواده، مدرسه و نهادهایی انجام می‌شد که عناصری از نسل پیشین همچون پدر، مادر، معلم، واعظ و معتمد در این انتقال فرهنگی نقش ایفا می‌کردند، دسترسی گسترده به امکانات نوین تکنولوژیکی، نسل جدید را در جریان تحولات تازه‌ای قرار داده است. براین اساس با تغییر مبانی ورود گزاره‌های ارزشی، نظام ارزشی این نسل نیز متفاوت از نسل پیشین شده؛ در روند انتقال ارزش‌ها و هنجارهای جامعه اسلامی به نسل جوان و پاک موجب اخلال گردیده؛ همین مسئله سبب شکل‌گیری پدیده‌ای شده که از آن به شکاف بین نسل‌ها تعبیر می‌شود. شکاف بین نسل‌ها علاوه بر اینکه سبب بی‌نظمی در سیستم اجتماعی شده و عملکرد سیستم را مختل می‌نماید، آسیبی جدی و مهم فراروی انقلاب اسلامی ایران شمرده می‌شود که می‌توان با سیاستگذاری‌های مناسب و به‌موقع این شکاف را مدیریت نمود. از جمله راهکارهای مدیریت شکاف بین نسل‌ها، توجه به نهادهای غیردولتی و مردم‌نهاد است.

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

در این راستا، پیشنهاد می‌گردد دولت از سازمان‌های مردم‌نهاد حمایت نماید؛ به‌ویژه سازمان‌های هدایتی که در پی تعالی فرهنگ و ترویج ارزش‌های انسانی هستند. این سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند؛ از طریق ارائه آموزش و انتقال مهارت‌های لازم در زمینه‌های مختلف، به‌ویژه نحوه حضور کاربران و استفاده از شبکه‌های اجتماعی جدید، گام‌های مؤثری در هدایت نسل جوان به سمت و سوی فرهنگ ناب اسلامی- ایرانی بردارند؛ چراکه اعتماد جوانان به نهادهای دولتی کمتر شده و در برابر جامعه‌پذیری ارائه شده از این نهادها از خود مقاومت نشان می‌دهند. در صورتی که نظام اجتماعی در کنار نهادهای واسط خانواده، مدرسه، رسانه‌های گروهی و دولت از سازمان‌های مردم‌نهاد نیز بهره‌گیرد زمینه‌های لازم را برای کسب هویت اجتماعی فراهم نمود. در این صورت آحاد جامعه نسبت به نظام اجتماعی خود احساس هویت اجتماعی خواهند کرد و گرایش آنها براساس الگوها و هنجارهای نظام اجتماعی شکل خواهد گرفت.

منابع

- آزادارمکی، تقی (۱۳۹۲) جامعه‌شناسی خانواده ایرانی، تهران: انتشارات سمت، چاپ چهارم.
- احمدی، یعقوب و حامد، بیتا (۱۳۹۰)، «سنجش وضعیت تفاوت نسل‌ها در ایزه‌های فرهنگی، اجتماعی (مطالعه موردی شهر کرمانشاه)»، جامعه‌شناسی کاربردی، شماره ۴۲، ۲۰۸-۱۸۵.
- امیدی، مهدی (۱۳۹۹)، «درآمدی بر تحلیل ابعاد تمدنی بیانیه گام دوم انقلاب»، ویژه‌نامه سیاست‌نامه انقلاب (کند و کاوی در بیانیه گام دوم انقلاب)، شماره ۱۱۶، ۲۳-۲۱.
- بابائی، محمد (۱۳۹۶)، «عصیبت رسانه‌ای در تمدن نوین اسلامی و آینده بدیل رسانه‌ها؛ گذار از رسانه دولت محور به رسانه تمدنی»، دو فصلنامه آینده پژوهی ایران، شماره ۳، ۱۲۳-۹۱.
- بابائی فرد، اسداله و روحی، مریم (۱۳۹۵)، «بررسی تأثیر سبک زندگی بر شکاف نسلی در بین جوانان شهر کاشان»، مطالعات میان فرهنگی، شماره ۳۰، ۶۱-۳۵.
- برگر، پیتر و لاکمن، توماس (۱۳۸۷) ساخت اجتماعی واقعیت، ترجمه فریبرز مجیدی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- بشیریه، حسین (۱۳۸۰) جامعه‌شناسی سیاسی، تهران: نشر نی، چاپ هفتم.
- تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۷)، «رسانه و بحران در عصر فراواقعیت - با تأکید بر بحران هویت»، پژوهش‌های ارتباطی، دوره ۱۵، شماره ۵۶، ۹۵-۶۹.
- حقیقت، سیدصادق (۱۳۹۱) روش‌شناسی علوم سیاسی، قم: انتشارات دانشگاه مفید، چاپ سوم.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۷) بیانیه گام دوم انقلاب.
- خسروپناه، عبدالحسین و جمعی از پژوهشگران (۱۳۹۶) منظومه فکری آیه... العظمی خامنه‌ای، جلد اول، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ چهارم.
- دانش، پروانه؛ ذاکری نصرآبادی، زهرا و عبداللهی، عظیم سادات (۱۳۹۳)، «تحلیل جامعه‌شناختی شکاف نسلی در ایران»، جامعه‌پژوهشی فرهنگی، دوره ۵، شماره ۳، ۳۱-۱.
- رازقی، نادر؛ حاتمی طاهر، فردوس و محمدی، نریمان (۱۳۹۷)، «مجازی شدن کنش‌های نسلی: مطالعه فرآیند برساخت معناهای نسلی در شبکه‌های اجتماعی

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

مجازی»، راهبرد اجتماعی فرهنگی، شماره ۲۷، ۲۶۰-۲۲۷.
ربیعی، علی (۱۳۸۶)، «بحران‌های اجتماعی ایران امروز»، جامعه‌شناسی ایران، دوره ۸، شماره ۳۱، ۸۰-۵۱.

ساروخانی، باقر (۱۳۹۱) جامعه‌شناسی نوین ارتباطات، رسانه‌ها در جهان امروز، تهران: انتشارات اطلاعات، چاپ اول.

سام دلیری، کاظم (۱۳۸۹)، «تأثیر جهانی شدن بر دوگانگی فرهنگی»، مطالعات میان فرهنگی، شماره ۱۱، ۱۰۲-۸۷.

سردارنیا، خلیل (۱۳۹۰) درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی جدید، تهران: نشر میزان.
شرف‌الدین، سیدحسین؛ ظریفیان، محمدحسین و صابر کیوج، اسمائیل (۱۳۹۱)، «جهانی شدن و فناوری ارتباطی در ایران پس از انقلاب»، مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۲۹، ۱۶۰-۱۳۵.

صالحی امیری، سیدرضا و عظیمی دولت‌آبادی، امیر (۱۳۸۷)، «جهانی شدن و سیاست فرهنگی جمهوری اسلامی ایران»، پژوهشگاه متین، شماره ۴۰، ۹۴-۶۹.

صبوری خسروشاهی، حبیب و آذرگون، نسرین (۱۳۹۲)، «تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی (فیس بوک) بر هویت اجتماعی»، مطالعات رسانه‌ای، سال هشتم، شماره ۲۱.
عاملی سعیدرضا (۱۳۸۸) شبکه‌های علمی مجازی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

علیزاده، توحید و محمدی، نریمان (۱۳۹۴)، «بررسی نقش شبکه اجتماعی وایبر دربر ساخت هویت نسلی جوانان»، مطالعات فرهنگ-ارتباطات، دوره ۱۶، شماره ۳۲، ۱۴۴-۱۲۰.

فتحی، سروش و مطلق، معصومه (۱۳۹۰)، «جهانی شدن و فاصله نسلی: مطالعه جامعه-شناختی فاصله نسلی با تأکید بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات»، مطالعات راهبردی جهانی شدن، دوره ۲، شماره ۵، ۱۷۷-۱۴۵.

فرهنگی، علی اکبر و کیانا، هانیه (۱۳۹۱)، «تأثیر رسانه‌ها در تبلیغ سبک زندگی غربی با تأکید بر الگوی پوشش غربی»، پاسداری فرهنگی، دوره ۲، شماره ۸، ۱۶۳-۱۳۹.
فلاح، محمدجواد (۱۳۹۹)، «دیدگاه‌های اخلاقی در بیانیه گام دوم انقلاب»، ویژه‌نامه سیاست‌نامه انقلاب (کند و کاوی در بیانیه گام دوم انقلاب)، شماره ۱۱۶، ۴۳-۴۰.

فیرحی، داوود (۱۳۸۲)، «ملاک‌های سیلان یا انقطاع نسل‌ها (مجموعه مقالات)»، مجموعه مقالات نگاهی به پدیده گسست نسل‌ها (رویکرد فلسفی، جامعه‌شناسی، روانشناسی، سیاسی، تاریخ و ادبی)، به اهتمام علی اکبر علیخانی، تهران، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور، ۷۰-۹۰.

قادری، حاتم (۱۳۸۲)، «انقطاع نسل‌ها- انقلابی کامل (مجموعه مقالات)»، مجموعه مقالات نگاهی به پدیده گسست.

نسل‌ها (رویکرد فلسفی، جامعه‌شناسی، روانشناسی، سیاسی، تاریخ و ادبی)، به اهتمام علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور، ۱۷۰-۱۹۰.

کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰) عصر اطلاعات؛ اقتصاد، جامعه و فرهنگ، ترجمه احد علیقلیان و افشین خاکباز، تهران: طرح نو.

محسنی، منوچهر (۱۳۸۱) مقدمات جامعه‌شناسی، تهران: نشر دوران، چاپ هجدهم. مصطفوی، فرحناز و قادیان، فاطمه (۱۳۹۶)، «نقش شبکه‌های اجتماعی (تلگرام) در شکل‌گیری سبک زندگی دانشجویان مورد مطالعه (دانشجویان گروه علوم انسانی دانشگاه پیام نور مرکز شهرضا)»، مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی علوم اجتماعی، تربیتی علوم انسانی و روانشناسی.

معمار، پریا؛ عدلی پور، صمد و خاکسار، فائده (۱۳۹۱)، «شبکه‌های اجتماعی مجازی و بحران هویت (با تأکید بر بحران هویت ایران)»، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، شماره ۴، ۱۷۶-۱۵۵.

مهدی زاده، محمد (۱۳۸۴) مطالعه تطبیقی نظریه کاشت و دریافت در ارتباطات، تهران: مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌های سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، چاپ اول.

نورائی، مهرداد (۱۳۹۲)، «ارتباطات رسانه‌ای، فرهنگ و هویت در فرآیند جهانی‌شدن»، جامعه پژوهی فرهنگی، شماره ۳، ۱۵۱-۱۳۷.

نشست علمی ساختار اجتماعی واقعیت به مناسبت پنجاهمین سال نگارش کتاب، ۷ بهمن ماه ۱۳۹۳ با حضور غلامحسین مقدم حیدری، سید آیه ... میرزائی، لطیف عیوضی

نقش ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته در ایجاد شکاف نسل‌ها در ایران با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب.....

و ابوالفضل مرشدی در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

هوشیار، مهدی و مهدی‌زاده، محمد (۱۳۹۹)، «چهارچوب‌سازی و گفتمان‌سازی رسانه‌ها در پوشش اخبار»، مطالعات میان‌رشته‌ای ارتباطات و رسانه، شماره ۱، ۱۶۳-۱۲۵.

عاملی، سعیدرضا (۱۳۹۴)، نظریه دوفضائی شدن جهان، نشست بین‌المللی سلامت و سبک زندگی: فرهنگ و فضای مجازی، به نشانی اینترنتی:

www.hamshahrionline.ir/details/322415

ناظری، مهرداد (۱۳۸۷)، بررسی جامعه‌شناختی گسست نسل‌ها، به نشانی اینترنتی:

www.noormags.ir/view/fa/articlepage/۳۹۶۹۳

- Duncan, Steve. (2005). Is there a Generation Gap?. Taken from Hall.
- Hindi, Gazel, Ed. D.,. (2014). The effects of globalization on identity, Lebanese University Lebanon European Scientific Journal /SPECIAL/ edition vol.1
- Kaul, Vineet. (2012). Globalization and crisis of cultural identity, Journal of Research in International Business and Management, Vol. 2(13): pp. 341-349.
- Robertson, R, Khondker, H.H. (1998). Discourses of globalization, Preliminary considerations, International sociology, 13(I), pp. 25-40. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/026858098013001004>
- www.ombudsman.gov.ph/UNDP4/wp-content/uploads/.../DimesionGlobal_Html.pdf
- <http://www.interestjournals.org/JRIBM> Copyright ©2012 International Research Journals